

PROFESORUL ANATOL CIOBANU LA 70 DE ANI

POST FESTUM ...

La 60 de ani ai Domniei sale deja regretam că *irreversibile fugit tempus*. Parcă era mai ieri acea zi. Și parcă mai ieri la Alma Mater îl vedeam pentru prima dată pe Eugen Coșeriu. Mai ieri surprinsesem o poză cu cei doi mari lingviști și o publicasem în acel *Labuntur anni omagial*...

Timpul a mai întors o filă plină de evenimente, mai fericite și mai triste. A crescut numărul discipolilor și al realizărilor dumnealui. Dar această goană a timpului nu i-a cruțat sănătatea, după cum nu cruță pe nimeni. Am o pietate deosebită față de foștii mei profesori universitari și mă doare când văd cum anii le schimbă chipul și mersul, și gesturile...

Nici fostul nostru profesor de sintaxă nu este o excepție. Au rămas prea departe acele prelegeri, atât de captivante și de accesibile. Și acele seminare – veritabile laboratoare de creație, la care luam parte cu toții și de la care unii dintre noi se molipseau de morbul creației, ulterior dorind să-și scrie teza de licență anume la domnul profesor Anatol Ciobanu. Dumnealui crea împreună cu noi, studenții, alte și alte fraze prin metoda transformațională pornind de la o singură construcție sintactică. Ne dădea toată libertatea fanteziei lingvistice. Anume la acele ore de sintaxă transformațională am descoperit câte posibilități de investigație are această minunată știință despre limbă.

Rostea atât de firească și de frumos cuvintele... și era atent la fiecă gafă a noastră. Fiecare greșală era corectată cu mult tact, dar și cu puțină ironie pentru a înviora auditoriul. Avea o grijă aparte nu numai de felul cum rostim, dar și cum scriem. De aceea foarte des ne „arunca” câte o „dictare-fulger” – începea să dicteze imediat cum trecea pragul auditoriului. Nu mai reușea să-ți găsești stiloul sau caietul dacă nu erau la îndemână. Acele „dictări-fulger” umpleau registrul grupei noastre cu note negative.

Domnia sa mai era curios să descopere și acele inspirații artistice ascunse în interiorul nostru de viitori filologi, iubitori de cuvânt. Deși nu eram la ora de literatură, ci la cea de gramatică, odată ne-a cerut să scriem o *meditație* pe temă liberă. Și s-a bucurat mult de unele „rezultate”, cerându-ne să le citim în fața colegilor.

Acestui om îi port o recunoștință deosebită pentru faptul că m-a îndemnat să scriu pe atunci pe când nici nu înțelegeam de ce era bine să fac asta. Acest om ne-a făcut să îndrăgim limba așa cum o iubea dumnealui.

Dragostea de limbă l-a adus la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Moldova, după absolvirea școlii pedagogice din Bălți. Tot ea l-a făcut să-și continue studiile postuniversitare în cadrul aspi-

ranturii sub îndrumarea actualului academician Nicolae Corlăteanu. La numai 26 de ani devine doctor în filologie, lector universitar. Apoi urcă toate treptele ierarhiei pedagogice. Devine doctor habilitat în filologie, șef de catedră. Apoi membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, mare filolog, savant și pedagog omniprezent.

O fi mai mult decât dragul de limbă. E adevărata vocație să citești și să redactezi la nesfârșit sute, mii de pagini scrise stângaci de studenți. În cei 40 de ani de activitate la USM a coordonat scrierea a 350 de teze de an și a 250 de teze de licență. Și studenții se trag spre dumnealui, roiesc în juru-i ca albinele. Pe cât este de sever cu ei, pe atât este și de indulgent.

– Nu mă lasă inima să pun o notă rea la examene... parcă m-aș pedepsi pe mine, mi-a spus odată.

E mai mult decât pedagog prin vocație, pentru că domnul profesor Anatol Ciobanu este savant prin vocație. Savant cu o viziune largă asupra eternului domeniu de cercetare – limba. Este autorul a 400 de publicații, inclusiv a peste 30 de cărți (monografii, manuale, broșuri) vizând cele mai diverse aspecte ale limbii, lucrări ce l-au făcut recunoscut ca lingvist romanist, sociolingvist, latinist și mare patriot.

Este savantul mereu prezent la conferințe, congrese, colocvii, simpozioane, mese rotunde, organizate în diverse centre universitare din Republica Moldova, România (Iași, București, Timișoara, Constanța, Bârlad, Suceava, Cluj-Napoca), Ucraina (Cernăuți, Kiev), Franța (Marsilia, Aix-en-Provence), Rusia (Moscovă, St.Petersburg).

Este savantul patriot care își apără limba ca un Cerber pornind de la rădăcinile ei – limba latină. La insistențele și cu participarea nemijlocită a dumnealui a fost redeschisă catedra de filologie clasică a Universității de Stat din Moldova și a fost elaborat și editat primul manual universitar *Lingua latina*. Dumnealui mai este coautor al manualelor de limbă latină pentru învățământul liceal și al unui mult căutat dicționar de aforisme latinești. Discursurile și studiile-i sunt totdeauna presărate cu latinisme.

Savantul Anatol Ciobanu își îndeamnă compatrioții să țină la limba română și s-o apere asemenea sie, să găsească împreună acele „cauze ale erodării factorului conștiința națională”, rostind și scriind: „Adevărul nu se schimbă o dată cu schimbarea politicii”, „Limba noastră este limba română”, „Limba nu poate fi negociată”.

Este savantul cercetător care ține de școala lingvistică-pragheză, dar împărtășește, la modul cel mai activ, principiile gramaticii funcționale. Ne-a demonstrat-o prin direcțiile de cercetare ale școlii științifice „Lingvistica generală și romanică”, fondată

de dumnealui la Chișinău (sintaxa contrastivă, sintaxa funcțională, morfosintaxa stilistică, lingvistica generală, sociolingvistica, semiotica, frazeologia etc). Prin această școală științifică a domnului profesor Anatol Ciobanu au trecut 21 de doctori ordinari și 3 doctori habilitați în filologie, care activează în diverse centre universitare din republică și din țară (Oradea Mare, Pitești).

„Iată unde sunt cărțile mele cele nescrise..., dar mi-i drag să lucrez cu oamenii”.

Prin această școală lingvistică, adevărată mașină de tocat intelcte, am trecut și eu. Este foarte serioasă, este foarte dură, dar cât de captivantă! De duritatea și indulgența dumnealui ne-am convins și aici.

Timpul a mai întors o filă. La aniversarea celor 60 de ani ai Domniei sale aula nr.4 a Facultății de Litere era plină ca niciodată. La recenta omagiere a 70 de ani aceeași aulă era neîncăpătoare.

Mulți dornici să vă asculte,enerate profesor, au rămas pe culoare, în preajma ușilor deschise. Și de data aceasta i-ați atras cu magnetul inteligenței, erudiției, delicateții, modestiei dumneavoastră. Sunteți și rămâneți a fi modelul clasic al profesorului și savantului. Pentru mine mai sunteți omul care mi-a descoperit frumusețea cuvântului...

Abia acum pricep de ce vă grăbeați odinioară la acele „dictări-fulger”... Noi încă nu simțeam ireversibilitatea timpului, dar el trecea ca un fulger și vroiați să reușiți cât mai mult. Nu vă mai întrebați atâta, prin versul lui Zadnipru, „ce lași la urma cea din urmă?” Ați lăsat o imensă dragoste de limba română pe această palmă de pământ...

La mulți ani!

Lidia CODREANCA

NICOLAE DONICI – O FALĂ A NEAMULUI NOSTRU

Milioane de oameni, anual se nasc sub cerul înstelat, milioane se sting sub lumina acelorasi constelații și numai unități dintre ei încearcă să-și pună banala întrebare: Cei cu stele acestea ce pâlpâie ca niște lumânări afumând parcă întregul univers?

În „cohorta” acestor temerari Basarabia s-a înscris cu multe nume de autoritate, dar o figură cu totul deosebită este desigur Nicolae Donici.

Viță din arborele uriaș al Doniceștilor care a înfipt rădăcinile adânc în ambele maluri ale Prutului, acest Donici n-a ales cariera de legiuitor cum a făcut-o strămoșul său celebru Andronache, nici n-a râvnit glorie de scriitor cum au făcut-o cu mult succes Alexandru Donici, Leon Donici, Matei Donici, Elena Donici. Înzestrat cu o înțelepciune practică și cu o intuiție matematică deosebită el s-a specializat într-un domeniu poetic – astronomia. Ba chiar și mai mult, ramura cea mai progresistă a acestei științe – astrofizica.

Putea să aibă alt destin dacă ar fi perseverat în cele două pasiuni care i-au însoțit preocupările astronomice – muzica, îndeosebi vocală, și politica. Se considera un politician de forță, era la curent cu toate schimbările ce aveau loc în lume, dar nu-i ajungea timp să o practice și de pe urma acestui impediment a avut de câștigat doar astronomia.

Obârșia lui Nicolae Donici este destul de curioasă. Căci s-a născut într-o familie de nobili, dar a crescut, a fost adoptat și educat de o altă familie.

S-a născut la 1 septembrie (14 septembrie st.n.) 1874 la Petricani, în familia lui Nicolae Andrei Donici și al Lemonei Macari din Odesa, căreia în familie i se

mai zicea Melania. A fost botezat la biserica *Sf.Haralambie* din Chișinău la 22 septembrie 1874. Biserica se mai înalță și astăzi pe str. Alexandru cel Bun.

S-a întâmplat însă că încă din copilărie a rămas orfan. Tatăl lui s-a sinucis, mama a decedat în scurtă vreme după această nenorocire și de educația lui s-a îngrijit sora mamei, Elena. Ea nu numai că l-a încurajat să facă studii bune, dar i-a dăruit moșia Dubăsarilor ca să-și realizeze visul, adică să organizeze un laborator astronomic chiar la moșie.

La 16 ani a pus temelie observatorului astronomic, la 21 de ani, absolvind cu mențiune universitatea, se consacră cercetărilor astronomice, analizei spectrale a astrilor, preferând în deosebi să cerceteze Soarele și Luna.

Enciclopediile și dicționarele biografice știu multe despre marile personalități, dar ele întotdeauna se bazuie pe informația oficială, nu riscă să se uite și dincolo de culise...

Lucian Predescu în enciclopedia *Cugetarea* scrie următoarele: “Donici Nicolae, proprietar, dir. Observatorului Astronomic din Doboșarii-Vechi, Basarabia, membru al Academiei Române (1922) și al Institutului din Coimbra, Portugalia (1912). Născut la 1/14 septembrie 1874 în Chișinău. Descendent din fabulistul Donici. A urmat Colegiul „Richelieu” din Odesa (1893) și Universitatea din Odesa (1897). Șeful misiunii astronomice a Academiei de Științe din Petrograd 1901–1916; om de încredere al țarului 1909; subsecretar de Stat în Consiliul imperial rus; din 1924 conduce secția Fundației Culturale „Princi-

pele Carol”. A publicat numeroase studii astronomice în buletinele Academiei Imperiale de Științe din Petersburg și Academiei Române. Membru al Uniunii Astronomice Internaționale 1922.

Opera: *Raport*. București, 1923; *Raport*. București, 1923; *Observatoire d'Astronomie Physique...* 1924; *Sur une méthode nouvelle d'investigation des phénomènes solaires*, 1924 (și d.rom., Chișinău, 1927); *Al patrulea congres*, 1933; N. Donici. *Raport sur le Premier congres l'Union astronomique tenu a Rome de 2 au 10 mai*, 1922 (Bucarest, 1923); N. Donici. *Al patrulea congres al Uniunii astronomice internaționale* (septembrie, 1932).”

Dar aceste informații nu oglindesc perfect realizările savantului nici recunoașterea internațională a meritelor lui.

Profesoara Magdalena Stavinschi, directorul Institutului Astronomic al Academiei Române spunea: “Anul acesta (1995 – n.n.) întreaga comunitate astronomică sărbătorește 75 de ani de la înființarea Uniunii Astronomice Internaționale. Este un prilej de a reuni oamenii de știință de pretutindeni pentru a stabili în ce punct a ajuns cunoașterea Universului astăzi, dar și pentru a ne reaminti de pionierii acestei Uniuni.

Or, unul dintre ei a fost Nicolae Donici, primul reprezentant al astronomilor români în cadrul acestui for internațional.”

...La acel an avea scrise lucrări astronomice: *Studiu al mișcării materiei solare; comete, eclipse; Treceri ale lui Mercur...*

Astfel, Buletinul *Academiei Imperiale de Științe* din Sankt-Petersburg publică, în decembrie 1900, articolul lui Donici privind eclipsa totală de Soare pe care a observat-o la 28 mai 1900 la Elche, un mic orașel spaniol, situat aproape de Mediterană și aflat la numai un kilometru de linia centrală a eclipsei.

Dar Donici nu observă numai Soarele, ci și Luna, așa cum reiese din nota pe care o publică în *L'astronomie*, 1901 privind creșterea razei umbrei Pământului în timpul eclipselor de Lună din 3 iulie 1898.

Un alt capitol al cercetărilor lui Donici îl constituie “lumina zodiacală”.

...În 1922, N. Donici, devine membru al Academiei Române. Nu era decât o recunoaștere a unor merite pe care confracții săi de breaslă i le apreciaseră mai demult. Astfel, din 1897 “Société Astronomique de France” îl cooptase printre membrii săi, deși Donici avea pe atunci abia 23 de ani. Calitatea sa de membru al acestei binecunoscute societăți, ca și cercetările sale astronomice remarcabile determină menținerea sa frecventă în paginile *Buletinului Societății*. În intervalul 1902–1906 a fost membru al Academiei Imperiale din St. Petersburg. În 1912 fusese ales membru de onoare al Institutului de Științe din Coimbra (Portugalia). De altfel tot înainte de război Donici devenise și membru al Societății Germane “Astronomische Gesellschaft” (*Viața satului*, 22 octombrie 1994, supliment).

Dar dincolo de culise se produc evenimente și coliziuni despre care lumea oficială nici nu bănuiește. Tânărul astronom când a purces la amenajarea ob-

servatorului a executat niște schițe în baza cărora un mecanic de excepție de la observatorul Pulkovo din preajma Sankt-Petersburgului, N. Tichenko a construit un spectroheliograf dintre cele mai moderne pentru timpul său. După terminarea primului război mondial, în Europa funcționau șapte aparate de acest fel, cel al lui Donici fiind cel mai modern și mai bun.

La fel s-a procedat și cu telescopul pentru care special au fost comandate lentile la vestita firmă Tzeiss din Iena. Lentila refractoare dotată special cu aparat de fotografiat în fiecare an călătorea în Germania ca să i se înnoiască spoiala cu argint.

Este curios faptul că el prefera să lucreze numai în observatorul său. De aici pleca în lungile expediții prin Spania, America, Indochina, Turcia și aici prelucra rezultatele expedițiilor. Revoluția l-a găsit la Dubăsarii Vechi, moșia urmând să-i fie expropriată în legătură cu noua lege funciară. Dar primirea lui în rândurile membrilor Academiei Române și adresarea savanților francezi cu rugămintea către rege de a păstra intactă această oază a științei au salvat observatorul de la Dubăsarii Vechi de ruinare.

În memoriile lui Grigore Komarov acest caz este relatat cu lux de amănunte:

“...Donici nu mai avea cu ce să-și întrețină observatorul.

Atunci Donici a plecat la Paris și a căutat apărare la Academia de Științe a Franței. S-a aflat la Paris peste o jumătate de an și și-a rezolvat problema. Academia franceză a decis să-l ajute pe Donici și în problema lui a convocat o ședință specială, la care s-a hotărât, să se facă o adresare către regele și guvernul României rugând să se acorde atenție cazului lui Donici. În hotărârea Academiei se spune că, firește, e dreptul oricărui stat de a proceda cu supușii săi așa cum găsește de cuviință, dar nu se poate totuși să se nimicească o mare, o serioasă activitate științifică, cunoscută în întreaga Europă, pe care Donici a efectuat-o. De aceea guvernul român era rugat să-i asigure întreținerea observatorului sau să-i plătească pentru avutul expropriat prețul lui real.”

Donici a adus în România patru scrisori din partea primei Academii a Europei adresate: regelui Ferdinand al României, mareșalului Averescu, președinte al Consiliului de Miniștri și președinților senatului și camerei deputaților. Fiecare scrisoare purta semnătura a 37 academicieni. Primul a semnat toate scrisorile principele Ludovic Napoleon. Donici a transmis personal scrisorile. Regele i-a spus lui Donici: “Moșia vă va fi întoarsă, nu știu încă în ce manieră, dar voi face-o. Rog eu mai des Franța, decât francezii mă roagă ceva. Trebuie să îndeplinesc dorința Academiei Franceze?” (ANM, F. 2983, d. 1, pag. 26)

Regele a procedat foarte interesant. Expropriind formal moșia în favoarea Fundațiilor Regale, el a lăsat toată averea proprietarilor și dobânzile care se obțineau în urma buneii gospodării erau îndreptate spre finisarea expedițiilor și spre asigurarea tehnică a observatorului.

Această simpatie regală nu l-a ocolit nici în timpurile tragice ale refugiului din vara anului 1940 când, pomenindu-se dus de valurile vieții, a fost nu-

mit responsabil de refacerea observatorului „Amiralul Urseanu” ce se afla în bd. Ipătescu.

Programul zilnic al astronomului începea la ora opt când el împreună cu soția sa Maria Henricovna comanda bucătarului meniul pentru toată ziua. Dejunul îl servea chiar în laboratorul unde se găsea până la ora unu. Pe la orele trei lua al doilea dejun, iar la orele opt era servită cina pe care ei de fapt o numeau prânz. La cină Donici nu se arăta, deoarece lucra până la orele unsprezece în turn. Mânca singur și de fiecare dată același fel de bucate – pui fript, orez și unu–două pahare de vin roșu.

După cum mărturisește Constantin Romanov, la această masă nocturnă în preajma lui se aflau doi du-lăi – câinele-lup Dingo și pointerul Bublinski – care împărțeau resturile de la masă.

De fapt Nicolae Donici fiind un mare admirator de câini era și președintele Societății de Ocrotire a Animalelor. Și chiar într-un an a organizat o sărbătoare a acestei societăți la moșia sa.

Ziua de lucru a savantului era împărțită între cele două locuri de lucru: observatorul astronomic și spectroheliograful la care astronomul aranjând camera fotografică obținea negativele necesare pentru studierea tulburărilor solare și încăperea prevăzută pentru laborator care era alcătuită din antreu, cabinetul propriuzis al savantului și laboratorul fotografic.

În cabinet se afla impunătoarea bibliotecă științifică, aparatele de fotografiat, colecția de negative, instrumentele necesare pentru repararea aparatelor defectate. În subsolul laboratorului era un beci cu o temperatură constantă în tot cursul anului. Aici erau instalate aparatele meteorologice.

Toate lucrările de observare, de reparare, de amplasare și amenajare stăpânul observatorului prefera să le facă cu mâna lui. Din această cauză orice zi de lucru avea un orar intens de preocupări.

A colindat lumea în lung și în lat: America, Africa, Asia, Europa. A ajuns în Siberia, în golful Mexic și chiar a făcut o ascensiune pe Mont Blanc de dragul unor rezultate cât mai precise. A organizat frumoase expediții, a dobândit rezultate remarcabile și concluzii care erau prețuite de colegii de breaslă. Dar nu fiecare expediție se încheia așa cum preconiza organizatorul. Toți memorialiștii ce scriu despre Nicolae Donici pomenesc despre expediția din anul 1936, când la 19 iunie urma să aibă loc o eclipsă de soare, care putea fi urmărită cel mai bine din Turcia. Încă din 1935 au început pregătirile pentru această expediție, a fost ales locul cel mai potrivit care era orașul Ineboli. Din expediție făceau parte Nicolae Donici în calitate de conducător, A. Baicov ca asistent și Nina Gumă ca responsabil de cercetările meteorologice. O lună întreagă membrii expediției s-au aflat pe litoralul turcesc amplasându-și aparatele, verificând calculele. Toate au fost bune și frumoase până în momentul când s-a început faza principală a eclipsei și un nor gros și negru a acoperit ca o perdea cerul nepermițând cercetătorilor să-și exercite misiunea.

Eșecul a fost total. Fără nici un rezultat ei au revenit în Basarabia continuându-și munca la observatorul permanent.

De fapt cam din această perioadă se începe o fâșie destul de nefavorabilă pentru savantul nostru. Evenimentele din 28 iunie 1940 îl fac să părăsească Basarabia lăsând totul în voia soartei. Iar soarta n-a fost prea îngăduitoare cu el.

Când s-a întors în vara lui 1941 a găsit observatorul distrus. Spectroheliograful, mândria lui fusese furat, o parte din aparate au fost descoperite întâmplător într-un subsol al Școlii Eparhiale de fete din Chișinău. Tot ce a fost găsit a dus la observatorul din București. Dar aparatele și biblioteca au fost pierdute după plecarea lui din România. Așa că la o adică un cercetător ar putea aduna ceva obiecte din averea lui Nicolae Donici, dar numai din colecțiile particulare.

În 1944, la 15 aprilie, când Bucureștiul a fost bombardat fără milă, o bombă a căzut în casa în care locuia distrugându-i toate obiectele, hârtiile și tot ce mai avea. L-a salvat numai faptul că în acel moment era plecat cu treburi în oraș.

Se zice că norocul și ghinionul merg ținându-se de mână. O demonstrează cu prisosință și Nicolae Donici. Căutându-și un loc de refugiu a hotărât să se stabilească în casa în care locuise prietenul său A. Baicov, în strada Slăvești nr. 8. În timp ce colonelul Grigorev care păzea casa l-a adus în apartamentul său de la demisol, la poartă a căzut o bombă care a șters de pe fața pământului trei case de vizavi. Donici a fost atât de șocat că era pe cale să-și piardă cunoștința.

A trecut cu traiul în locuința vărului său, Marius Donici, care fugise din București de groaza bombardamentelor. Dar și în curtea acelei case a căzut o bombă ruinând totul. Altă scăpare nu era decât plecarea. Au plecat în Germania și de acolo au reușit să ajungă la Paris, unde prietenii francezi l-au aranjat la observatorul astronomic. Copiii și soția au plecat în Argentina, el însă n-a dorit să-i urmeze și după toate probabilitățile s-a stins din viață la Nissa, într-un azil de bătrâni, în anul 1960...

Apusul vieții lui Nicolae Donici după unele date poate fi descris astfel. În anii 1945–'47 a întreprins cercetări în Africa de Nord în calitate de cercetător al observatorului francez de la Medon. Ultimul Congres al Astronomilor la care a asistat a fost cel de la Dublin ce și-a ținut lucrările în 1955.

În anul 1948 a fost exclus din rândurile membrilor Academiei Române. Revoluția din decembrie 1989 l-a repus, în 1990, în rândurile membrilor acestei instituții.

P.S. Când am scris că s-a stins din viață, probabil, prin 1960 la Nissa nu dispuneam decât de o inscripție pe un manuscris de-al lui Gheorghe Bevizconi. Dar m-am înșelat.

Căutarea ultimilor informații despre decesul lui Nicolae Donici continuă. Recent am primit câteva mesaje care confirmă acest lucru:

„Stimate Domnule Colesnic,

Până acum am făcut multe cercetări pentru a-l găsi pe Donici (primele au fost chiar prezentate la Chișinău și Dubăsari în 1994), dar informațiile pe care le am sunt încă destul de confuze.

Așa cum v-am spus, Jean-Yves Conrad încearcă să găsească actul de deces sau măcar de internare în

vreun azil din sudul Franței (până acum nimic nu pare să confirme această versiune), iar eu am găsit pe internet câteva persoane cu numele Donitch în Argentina (informație care vine în sprijinul ideii că N. Donici ar fi plecat la fiica soției lui în America de Sud).

Chiar acum am primit un e-mail de la Asociația Viticultorilor al cărei președinte este Valdair Donitch care mi-a dat numărul de telefon al acestei persoane. Cum nu-l pot suna din România am rugat un coleg astronom argentinian (de origine română) să o facă. Oricum, este o misiune extrem de dificilă dar sper să o ducem la bun sfârșit. Dacă chiar vom ajunge la acest "sfârșit" sper să și publicăm o carte despre el.

Încă ceva: am găsit că ministrul sănătății din Republica Autonomă Carelia este tot un Donici. Am scris la guvernul acestei republici dar nu am primit încă răspunsul. Mai sper. Oricum, vă aștept cu multă plăcere la București.

Cu bine,
Magda Stavinschi"

Și în unison cu mesajul precedent primesc altul de la prietenul meu, scriitorul francez Jean-Yves Conrad, autorul celebrului volum „România-km.0”:

„Iurie dragă,
...Apropo, eu ajut pe Magda Stavinschi în niște cercetări, mai ales despre Nicolae Donici. El nu a

murit la Nissa. E sigur. Dacă aveți informații mai precise, m-ar interesa.

Pe curând
Jean-Yves Conrad"

Și ultimul acord al acestei simfonii biografice:
„Stimate Domnule Colesnic,

De mai multă vreme caut informații despre Nicolae Donici. Documentația pe care o oferiți Dv. este de-a dreptul impresionantă și totuși nu reușește să-mi răspundă la întrebarea care mă frământă de mai multă vreme: unde și când a murit Nicolae Donici.

Cu greu am identificat ultima sa locuință de lângă Paris. Mai departe? Mister. Oricum, dacă ne-ați putea da mai multe informații, documente (fie și scanate), bibliografie, v-am fi recunoscători.

Desigur că vizita Dv. la *Observatorul* nostru ar fi extrem de binevenită.

Cu deosebit respect,
Magda Stavinschi

Dr. Magda Stavinschi
Director Astronomical Institute of the Romanian Academy

Bucharest, str. Cușitul de Argint 5
RO-040557, România.”

Căutarea continuă, înseamnă că Nicolae Donici încă mult timp va fi în prim-planul atenției noastre.

Iurie COLESNIC

PROFESORUL VASILE PAVEL LA 70 DE ANI

VIVANT PROFESORES!

Nu mi-a fost profesor. Nu mi-a predat nici o materie de studiu. Nu i-am ascultat pe timpuri prelegerile și nici sfaturile. Nu știu cum își tachinează studenții, cum îi pedepsește pe cei neascultători, cum le trezește curiozitatea pentru cercetare... Mi-a predat însă cea mai autentică lecție de onestitate și omenie, lecție ce mi-a amintit iar și iar de vechiul și înțeleptul dicton modestia hominem ornat /*Modestia împodobește omul*. Anume această calitate îi acoperă chipul ca o aureolă, și ce luminos e!

Deși activează la o altă instituție de învățământ, totuși îl văd adesea la Alma Mater. Este unul dintre cei mai solicitați profesori-asociați /invitați/. Fie în calitate de președinte al Comisiei de Stat la examenele de licență, fie în cea de referent oficial la susținerea tezelor de doctorat, dar, mai ales, este nelipsit la toate manifestările culturale de la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova.

Inițial, numele Vasile Pavel îmi era cunoscut încă din anii studenției din numeroasele publicații ce ne erau recomandate la disciplinele noastre lingvistice și, mai ales, la dialectologie. Mai apoi, peste ani, am avut ocazia să-l ascult vorbind în calitate de

referent oficial la susținerea multor teze de doctorat. M-a uimit varietatea tematică și erudiția discursurilor Domniei sale. Sobre, profunde, convingătoare.

Domnul profesor Vasile Pavel este bucovinean după origine și universal după vocație și realizare științifică. Studiile universitare și le-a făcut la Universitatea de Stat din Cernăuți, la Facultatea de Limbi Romano-Germanice. Teza de doctor în filologie a susținut-o la Universitatea de Stat din Chișinău, iar pe cea de doctor habilitat în filologie – la Universitatea „T.G. Șevcenko” din Kiev. Activitatea didactică și-o desfășoară la Universitatea Pedagogică din Chișinău în calitate de profesor și șef al catedrei de limbă română și filologie clasică, activitatea științifică – la Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe, șef al sectorului de dialectologie și geografie lingvistică. Este prezent la congrese, simpozioane și sesiuni științifice la noi și în străinătate (Barcelona, Grenoble, Torino, Prešov (Slovacia), București, Timișoara, Cluj, Iași, Moscova, Kiev, Erevan, Baku, Dușanbe, Lvov, Riga). Publică în volume colective din țară și de peste hotare studii și articole de dialectologie, geografie lingvistică, onomasiologie, lexicologie, semantică,

lingvistică generală, istorie a lingvisticii (*Fonetică și dialectologie*, București; *Limba română și varietățile ei locale*, București; *Homage a Jacques Allier*, 2. *Romania sans frontieres*, Toulous; *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și diaspora*, Iași). Este conducător științific la 10 teze de doctor în științe. A publicat peste 250 de lucrări științifice, inclusiv 20 de volume în calitate de autor, coautor, coordonator.

Opera savantului Vasile Pavel este mult apreciată la noi și pretutindeni: *Atlasul lingvistic* (vol.II–V.P.) ... este o lucrare de primă mărime a lingvisticii din Republica Moldova și a lingvisticii românești în general” (Dr. Ștefan Munteanu, Timișoara); „Ediția recenzată, continuare la *ALM*, este în același timp o lucrare novatoare de geografie lingvistică, ce va prezenta un mare interes nu numai pentru româniști, ci și pentru slaviști, în particular pentru ucrainiști” (Acad. Stanislav Semcinsky, Kiev); „Lucrarea lui Vasile Pavel, *Terminologia agricolă moldovenească*, reprezintă o remarcabilă contribuție științifică” (Paul Lăzărescu, București); „Monografia lui Vasile Pavel, *Nominația lexicală*, completează o lacună serioasă în teoria nominației” (Dr. Victor Levițki, dr. Ilie Popescu, Cernăuți) etc. Domnia sa este Laureat al Premiului Prezidiului Academiei de Științe a Moldovei.

Savantul cu renume mondial, Vasile Pavel, este solicitat să colaboreze la prestigioasele ediții: 1) *Объединяющий диалектологический атлас*, Vol.I, Chișinău, 1989; Vol.II, Moscova; 1994; Vol.III, Varșovia, 1991; Vol.IV, Lvov, 1994; Vol.V, Bratislava, 1997; Vol.VI, Budapesta, 2001; 2) *Atlas Linguarum Europae*, Vol.I, fasc.1- 6, 1983-2002; 3) *Atlas Linguistique Roman*, Roma, Vol.I, 1996; Vol.II a., 2001.

Ziceam că nu mi-a fost profesor, nu mi-a predat nici o materie de studiu, mi-a predat doar cea mai frumoasă lecție de omenie și onestitate. În virtutea circumstanțelor, *in momento opportuno* al devenirii mele intelectuale, opinia dumnealui a contat foarte mult. Acele observații fine, obiective, tacticoase mi-au dat curajul și încrederea de care aveam foarte mare nevoie. Veneam dintr-o altă sferă intelectuală de activitate și nu știam cum mă vor accepta savanții lingviști, care sapă de ani de zile același ogor.

Azi, în acest ceas omagial, venerate profesor Vasile Pavel, vă exprim toată recunoștința pentru bunăvoința cu care mi-ați deschis larg ușa instituției în care munciți de-o viață, și vă mărturisesc că am doar un singur regret – că nu mă număr printre studenții dumneavoastră...

La mulți ani!

Lidia CODREANCA

TRENUL ȘI PRIMA FEMEIE GEOLOG DIN BASARABIA

Dacă cineva s-ar apuca să studieze locul trenului în istoria noastră ar descoperi printre alte minunății și două momente extrem de triste. Dincolo de glasul roților de tren sunt două tragedii care ne-au marcat istoria. Și ceea ce este curios e faptul că aceste accidente s-au produs aproape concomitent. Trenul a luat viața lui Alexandru David, unul dintre primii noștri bibliografi și istorici ai cărții, și tot mașina de foc a ucis-o pe prima femeie geolog din Basarabia – Maria Pocora, pe când se întorcea de la Belgrad unde fusese într-o deplasare de documentare științifică. Numele ei s-a păstrat doar în analele științifice și în revistele de specialitate. Mai licărește arareori printr-o bibliografie și doar atât. Dar dincolo de o viață relativ scurtă e ascunsă o muncă greu de apreciat de nespecialiști.

Născută într-o familie de preot, ea n-a absolvit cum era de așteptat, o școală eparhială, ci a urmat cursurile Liceului de Fete nr. 3 din Chișinău (1904), iar facultatea a făcut-o la Universitatea din Odesa (1915), unde a studiat un domeniu mai puțin agreat de femei – geologia, care abia în anii ‘50-60 va deveni o profesie romantică și căutată de tineri anume pentru aureola „depărtărilor necunoscute”.

Atunci când pregăteam enciclopedia *Femei din Moldova* (Chișinău, 2000), savantul Nicolae Chetraru ne-a prezentat o biografie întocmită foarte

amănunțit din care vreau să citez anume aprecierea profesională:

„În 1915 a studiat Valea Cogâlnicului (jud. Orhei) din punct de vedere geologic. În 1916 – 1917, în cadrul lucrărilor organizate de Zemstva Gubernială din Basarabia, sub conducerea profesorului Longne, a studiat hidrogeologia județului Orhei. În 1916 – 1920 este asistentă la catedrele de geologie și geografie ale Universității din Odesa. Începând cu 10 august 1922 și până la 7 aprilie 1933 funcționează la Muzeul Național de Istorie Naturală din Chișinău. În acest răstimp, studiază geologia, hidrologia și pedologia localităților din județele: Cetatea Albă (1922), Hotin (1923), Tighina (1924 – 1925), Lăpușna (1926 – 1927), Orhei, Bălți și Soroca (1928).

În expedițiile din 1922 – 1928, fiind împuternicită de Institutul Geologic al României, colectează specimene geologice, studind și problemele hidrologice după un program stabilit. A pregătit și prezentat 2 comunicări științifice în ședințele Institutului Geologic al României (14 mai 1924 – *Dare de seamă asupra hidrogeologiei jud. Tighina*; 21 decembrie 1928 – *Date asupra hidrogeologiei jud. Lăpușna*, ambele publicate în *Dările de seamă ale ședințelor Institutului Geologic al României*. Vol. XIV, a. 1925 și vol. XVII, a. 1928-1929).

A mai publicat: *Studii stratigrafice și hidrologice în nord-estul jud. Tighina//Buletinul Muzeului Național de Istorie Naturală din Chișinău*, fascicula (vol.) 4. – Chișinău, 1932.

Din colecția Mariei Pocora a faunei moluștelor sarmatice, o parte a intrat în expoziția Muzeului Național din Chișinău, alta (duplicata) fiind donată Institutului Geologic al României.

Rezultatele observațiilor pedologice din expedițiile a. 1922-1928 au fost cartografiate împreună cu profesorii N. Florov, N. Zubovschi și Gh. Vrabie pe o hartă cu scara 1:126000.”

Atunci când scrii despre niște personalități publice este mult mai ușor. Au avut prieteni, au avut dușmani, s-au țesut intrigi. Adică există o canava care o poți utiliza în toată plinătatea ei pentru a intui o biografie. Lumea științifică este o lume închisă, greu de

străbătut, poate chiar inaccesibilă. Dar și acolo viața își toarce ritmul după aceleași legități. Atâta doar că prea puținele mărturii care străbat cercul de izolare nu sunt suficiente pentru a reconstitui un destin.

Ar fi foarte bine ca peste ani să apară și la noi o *Istorie a științei* care să cuprindă diverse domenii și se prea poate că în acea ediție un capitol aparte să fie dedicat Mariei Pocora. Cred că un punct serios de pornire în acest sens ar fi cele scrise deja de Nicolae Chetaru.

Pe mormântul ei de la cimitirul Central din Chișinău și în necrologurile scrise la momentul dispariției au fost trecute două date : 1. IX. 1884, s. Bușăuca, jud. Orhei – 7. IV. 1933, gara Porțile de Fier, România – două date ca două paranteze pentru un destin neîmplinit...

Iurie COLESNIC

Cântecul